

Bioetiikan ala Turussa laaja-alainen

■ Veikko Launis ja Petter Portin

Bioetiikan kysymyksiä on tutkittu Suomessa pitkään Turun yliopiston filosofian oppiaineessa. Bioetiikan ala on ymmärretty laaja-alaisesti, ja perinteisen lääketieteen etiikan lisäksi siihen on katsottu kuuluvan esimerkiksi ympäristöfilosofian ja eläinetiikan kysymykset sekä yleiset ihmisen fyysisen ja psyykkiseen hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät filosofiset ongelmat. Bioetiikan yhteiskunnallinen ulottuvuus ja kansainvälisyys ovat painotuneet turkulaisessa tavassa tehdä bioetiikkaa.

Heikki Saxénin (*Tieteessä Tapahtuu* 1/2014) peräänkuuluttamaa bioetiikan aseman vahvistamista on pidettävä kannatettavana. On kuitenkin syytä tarkentaa, että tässä tapauksessa pyörää ei tarvitse keksiä ainakaan kokonaan uudelleen.

Turun yliopistolla on vahva ja pitkä historia bioetiikan tutkimuksessa, opetuksessa ja asiantuntijatoiminnassa aina professori Juhani Pietarisen ajoista lähtien. Turku on myös ainoa suomalaisyliopisto, jossa on erityinen tiedekuntarajat ylittävä lääketieteellisen etiikan professori. Bioetiikan ala on ymmärretty Turussa laaja-alaisesti. Perinteisen lääketieteen ja hoitotieteen etiikan lisäksi siihen on katsottu kuuluvan esimerkiksi elinympäristöön ja eläinten kohteluun liittyvät kysymykset sekä yleiset ihmisen fyysisen ja psyykkiseen hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät filosofiset ongelmat. Tutkimustoiminnan ohella bioetiikan yhteiskunnallinen ulottuvuus (yliopiston kolmas tehtävä) ja kansainvälisyys ovat painottuneet turkulaisessa tavassa tehdä bioetiikkaa.

1990-luvulla Turkuun perustettiin bioeettisen osaamisen keskittymä, *Bioetiikan keskus*. Ennen keskuksen perustamista Turun yliopistossa oli toiminut jo useita vuosia bioetiikan ohjausryhmä, jonka jäsenet edustivat eri tieteenaloja ja

yhteiskunnallisen toiminnan sektoreita.

Viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana Bioetiikan keskuksen tutkijat ovat osallistuneet julkiseen keskusteluun antamalla satoja asiantuntijalausuntoja ja haastatteluja. Ne ovat myös pohjustaneet poliittista päätöksentekoa ja viranomaisohjeistamista. Tutkijat ovat myös toimineet jäseninä useissa paikallisissa, valtakunnallisissa sekä kansainvälisissä eettisissä toimikunnissa ja lautakunnissa (geenitekniikan lautakunta, biotekniikan neuvottelukunta, TUKIJA, Tutkimuseettinen neuvottelukunta, KELA:n eettinen toimikunta, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin eettinen toimikunta, Pohjoismainen bioetiikkakomitea, eläinkoelautakunta jne.). Tutkijoiden toimintaprofiili on kuitenkin ollut ennen muuta akateeminen, ensisijaisena tavoitteenaan on ollut tehdä kansainvälistä huipputason tutkimusta sekä suodattaa uusinta tutkimustietoa bioetiikan opetukseen. Bioetiikan asiantuntijat tulevat yleensä hyvin kuulluksi ja tutkimukseen pohjautuvalle asiantuntemukselle on paljon käyttöä. Bioetiikan asiantuntemus on käsitteenä yllättävän laava eikä se voi olla yksin ammattifilosofien käsissä.

Turkulaisessa bioetiikan tutkimuksessa esillä olleita kysymyksiä ovat erityisesti seuraavat: riskinhallinta ja ennalta varautumisen ongelmat, sairauden ja terveyden käsitteet, luonnollisuus ja normaalius lääketieteessä, saattohoito ja elämän pidentäminen, geenitekniologian ja lääketieteellisen tutkimuksen etiikka, neuroetiikka, yleinen ympäristöfilosofia, eläinetiikka ja ilmaston muokkauksen etiikka sekä bioetiikan filosofinen ja menetelmällinen perusta. Tutkijat ovat laatineet useita kirjoja, artikkeleita ja lehtien teemanumeroita bioetiikan ydinkysymyksistä. Bioetiikan väitöskirjoja on valmistunut kymmenkunta

ja Suomen Akatemian rahoittamia bioetiikan tutkimushankkeita on ollut käynnissä saman verran. Vuonna 1995 turkulainen Bioetiikan keskus järjesti ensimmäisen Suomessa pidetyn kansainvälisen bioetiikan konferenssin, *Doing the Decent Thing with Genes*, joka toimi samalla sytykkeenä bioetiikan keskuksen ja useiden EU-rahoitteisten eurooppalaisten bioetiikan tutkimushankkeiden väliselle yhteistyölle.

Jo saatujen kokemusten perusteella on ilmeistä, että bioetiikka on – ja sen tulee jatkossakin olla – eri tutkimusaloja ja katsontakantoja yhdistävä tutkimusala, jonka etablointi tiedeyhteisöön ja yhteiskunnalliseen keskusteluun vaatii pitkäjänteistä ja ennakkoluulotonta yhteistyötä ja taitavaa verkostoitumista. Turun yliopiston filosofian oppiaine sai vuoden 2014 alusta vastuulleen *UNESCO Chair in Bioethics* -verkoston Suomen yksikön toiminnan. Verkoston tehtävänä on edistää lääketieteellisen bioetiikan opetusta ja tutkimusta. Sillä on maakohdaisia yksikköjä viidellä eri mantereella. Päätös suomalaisen maayksikön perustamisesta syntyi, kun bioetiikan keskuksen tutkijat osallistuiivat verkoston kansainväliseen seminaariin. Tätä ennen Bioetiikan keskus ja filosofian oppiaine koordinoivat Suomen Akatemian ja Taiwanin (*National Science Council of the Republic of China* -tiedeneuvoston) bilateraaliseen sopimukseen perustuvaa bioetiikan tutkimusyhteistyötä. Vaikka asiat alkavat olla kansainvälisen toiminnan ja vuorovaikutuksen osalta hyvällä mallilla, yhteistyö ja verkostoituminen Suomen rajojen sisällä näyttävät lukuisista aiemmista yhteistyöprojekteista huolimatta sittenkin vielä kesken-eräisiltä, minkä voi Saxénin puheenvuorosta hyvin päätellä.

Kirjallisuus

- Heikkinen, Anne (2007). *Privacy in Occupational Health Care – Ethical Examination*. Turun yliopiston julkaisu, Sarja D, Osa 750. Turku.
- Launis, Veikko (2003). *Geenitekniologia, arvot ja vastuu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Launis, Veikko (2007). *Moniarvoinen terveys*. Turku: Areopagus.
- Launis, Veikko ja Räikkä, Juha (toim.) (1990). *Bioetiikka: Periaatteita ja teoreettisia lähtökohtia*. Turun yliopiston käytännöllisen filosofian julkaisuja, Vol. 2. Turku.
- Launis, Veikko, Pietarinen, Juhani ja Räikkä, Juha (toim.) (1999). *Genes and Morality: New Essays*. Amsterdam; Rodopi.
- Launis, Veikko (toim) (2009). *Neuroetiikan hyvä ja paha* (Unipress, Kuopio 2009).
- Launis, Veikko ja Räikkä, Juha (toim.) (2008). *Genetic Democracy: Philosophical Perspectives*. Heidelberg: Springer.
- Louhiala, Pekka ja Launis, Veikko (2009). *Parantamisen ja hoitamisen etiikka*. Helsinki: Edita
- Oksanen, Markku (2012). *Ympäristöetiikan perusteet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Oksanen, Markku ja Pietarinen, Juhani (toim.) (2004). *Philosophy and Biodiversity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oksanen, Markku ja Siipi, Helena (toim.) (2014). *The Ethics of Animal Re-creation and Modification*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Räikkä, Juha ja Varelius, Jukka (toim.) (2013). *Adaptation and Autonomy: Adaptive Preferences in Enhancing and Ending Life*. Heidelberg: Springer.
- Saarni, Samuli (2010). *Vaikuttavuuden huomiointi terveydenhuollon päätöksenteossa – eettinen analyysi*. Tereyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Siipi, Helena ja Ahteensuu, Marko (toim.) (2010). *Muunto-geenisen ruoan etiikka*. Kuopio: Unipress.

Veikko Launis on lääketieteellisen etiikan professori Turun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa. Petter Portin on Turun yliopiston perinnöllisyystieteen emeritusprofessori.